

УДК 141.7:323(477)

**ПРОБЛЕМА
ЛЮДСЬКИХ СТОСУНКІВ
ФІЛОСОФСЬКО-СОЦІОЛОГІЧНИХ
ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ** **У
РАКУРСІ
КОНФЛІКТНОСТІ**

Наталія Пилат

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів 79000, Україна, kafilos@franko.lviv.ua

Здійснено аналіз конфлікту як соціально-психологічного феномену в руслі філософсько-соціологічних та психологічних інтерпретацій. Дослідження конфліктної проблематики характеризується зміною уявлень про конфлікт: від негативної оцінки конфлікту як „хвороби” людських стосунків в межах теорії функціоналізму до визнання його в якості необхідного та природного моменту розвитку соціальної системи у межах соціології конфлікту. Становлення конфліктологічної парадигми у теорії конфліктів наголошує на позитивно-функціональній ролі конфлікту у гармонізації соціальних стосунків та принциповій можливості управління ними.

Ключові слова: конфліктологічна парадигма, конфлікт, соціальні стосунки, розв'язання конфліктів.

Дослідження конфлікту як своєрідного соціально-психологічного феномену вимагає висунення своєрідної аксіоми про конфліктність людського існування. Людина живе в суспільстві, діє в системі міжособистісних стосунків, її діяльність спрямована на задоволення власних потреб. За винятком потреби в повітрі, усі решта потреб ніколи не задоволено цілковито. Отже, людина приречена на конфлікт. Постає наступне запитання: конфліктність є рисою особистості й причиною будь-якого конфлікту чи конфлікт виникає вже як наслідок людської взаємодії зі соціальним середовищем?

На вирішення цієї проблеми існує щонайменше два погляди. Один з них бере початок ще від Арістотеля й підкреслює суспільне начало людини, її здатність до співпраці з іншими – здатність, закладену в природній людській сутності. Протилежною є тенденція, яку пропонує Томас Гобс: людину трактують як певну самість, індивіда, для якого інші люди є лише середовищем існування, перебування і який діє за принципом “війни всіх проти всіх” [1; 2].

У сучасних теоріях конфлікту збережено дихотомію в поглядах на проблему конфліктності людської взаємодії. Т. Парсонс, Е. Дюркгейм, Е. Мейо наголошують на стійкості й стабільності суспільства, вважаючи конфлікт тільки певним відхиленням, “хворобою” людських стосунків. Натомість К. Маркс, М. Вебер, В. Парето, Р. Дарендорф розглядають конфлікт як необхідний чинник у поясненні соціальних процесів і змін. Унаслідок такого поділу концепцій суспільного розвитку виникають два самостійні різновиди теорії конфлікту: *функціоналізм і соціологія конфлікту* [3]. Однак уважніший аналіз цих теоретичних розробок дає змогу стверджувати, що представники соціології конфлікту, як і теоретики “консенсусного” напрямку, теж аналізували питання консенсусу та стабільності й аж ніяк не ігнорували проблематики, пов'язаної зі соціальним напруженням, конфліктами. Однак сама собою дихотомія “конфлікт-

консенсус” або “напруженість-стабільність” зберігається як важлива проблема теоретичних побудов соціальної психології.

Розглянемо перший полюс континууму: конфлікт як хвороба суспільства. Суттєвий внесок у розроблення проблеми взаємин суспільства й особистості зробив Еміль Дюркгейм. Учений трактує суспільство як реальність, що перебуває над людиною. Кожен індивід, що з'являється на світ, застає суспільство та його інститути уже сформованими, усталеними. У кожній людині існує ніби дві свідомості: “одна, спільна в нас з цілою групою, яка являє собою не нас самих, а суспільство, що живе та діє в нас; друга, навпаки, являє собою те, що в нас є особистого та відмінного” [4, 126]. Саме в цій подвійності індивідуальної та колективної свідомості полягають вирішальні передумови особистісного конфлікту.

У своїй теорії Е. Дюркгейм керується принципом органічної солідарності суспільства, розглядаючи конфлікт як певну патологію в існуванні соціальних систем. Аналогічного погляду дотримується Т. Парсонс, який характеризує конфлікт як деструктивний та дисфункціональний. Слово “конфлікт” Парсонс часто замінює терміном “напруження” (tension, strain), розглядаючи конфлікт як “епідемічну” форму хвороби соціального організму. Соціальне напруження виникає на всіх рівнях соціальної дії: на рівні організму, особистості, суспільства та культури. Таке напруження або долає межу, що забезпечує збереження системи, або не долає її – через дію механізмів контролю та саморегулювання системи. Однак якщо напруження виходить на цей рівень, воно буде пов'язано з більш чи менш сильними компонентами ірраціональної поведінки, що є важливим моментом кризових відносин [5].

Представники американської школи “людських взаємин” (public relation) дотримувалися близьких до позиції Парсонса поглядів на природу соціального конфлікту. На думку вчених, істинним станом суспільства має бути стан гармонії та соціального консенсусу. Представник цієї школи Елтон Мейо вважав конфлікт небезпечною “соціальною хворобою”. Її необхідно уникати, прагнучи до “соціальної рівноваги” та “стану співпраці” як надійних ознак “суспільного здоров'я” [6].

У 50-ті роки ХХ ст. у роботах Р. Дарендорфа, Л. Козера, К. Боулдінга та ін. змінюється теоретична орієнтація, відбувається повернення до конфліктної моделі суспільства. Отже, в середині ХХ ст. заново відкрито конфлікти та зміни, що спонукали декого проголосити концепцію конфлікту “ною соціологією”. Однак насправді конфліктний напрям так само давній, як і функціоналізм; його джерела – у роботах двох німецьких філософів, Карла Маркса й Георга Зіммеля.

Розвиваючи ідею революційних змін у суспільстві, Маркс вводить постулат про неминучість класової боротьби, що виникає в суспільстві внаслідок його поділу на ворожі класи (експлуататорів та експлуатованих) і є рушійною силою історії [6]. Ідеї Маркса вплинули на розвиток сучасної теорії конфлікту й набули загалом форми такого припущення: конфлікт – неминуча й безповоротно діюча в соціальних системах сила, що активізується за певних специфічних умов.

Як і Маркс, Зіммель теж наголошував на конфліктній природі суспільства; він вважав, що соціальна структура складається не стільки з панування та підкорення, скільки з різноманітних, пов'язаних між собою процесів асоціації і дисоціації, які можна відокремити один від одного тільки в процесі аналізу. Зіммель дотримується “організмичного” погляду на соціальну дійсність – системний характер соціальних процесів. Призначення конфлікту, за Зіммелем, – вирішити будь-який дуалізм; це спосіб досягнення своєрідної єдності, навіть якщо її досягають ціною знищення однієї зі сторін, що беруть участь у конфлікті. Зіммель постулював для окремих одиниць органічного цілого внутрішній “імпульс ворожості”, або “потребу ненавидіти та боротися”. Зіммель також робить спроби проаналізувати позитивні наслідки конфлікту для збереження соціального цілого

та його складових одиниць. При цьому ворожі імпульси він розглядає не тільки як протиріччя чи рак, що роз'їдає органічне ціле, а й як одні з численних процесів, що забезпечують збереження соціального організму [7].

Попри те, що і Маркс, і Зіммель вважали конфлікт значно поширеною й необхідною властивістю соціальних систем, їхні припущення щодо природи суспільства суттєво відрізняються. Маркс підкреслював антагоністичний характер конфлікту, Зіммель – його інтегративні наслідки. Ці відмінності виявляються в тому, що Маркс звертається до умов, які могли б вирішити конфлікт, а Зіммеля цікавить, за яких умов може змінитися гострота конфлікту.

Частково сучасна теорія конфлікту спробувала об'єднати особливості і схеми Маркса, і схеми Зіммеля, фокусуючи увагу по чергово на судженнях то одного, то іншого мислителя. Така вибірковість зумовила формування в сучасній конфліктології двох основних напрямів:

- 1) діалектична теорія конфлікту;
- 2) конфліктний функціоналізм.

Діалектичну теорію конфлікту представляють розробки Р. Дарендорфа. За Дарендорфом, соціальний конфлікт завжди був і буде властивий будь-якому суспільству внаслідок неминучої розбіжності інтересів сторін. Влада та авторитет є дефіцитними ресурсами, які слугують основним джерелом конфліктів і змін і за які конкурують між собою групи.

Уявлення про інституціоналізацію як про циклічний чи діалектичний процес привело Дарендорфа до певних базових причинно-наслідкових відношень: 1) конфлікт – це процес, що виникає внаслідок протилежності сил, які діють у соціально організованих структурах; 2) конфлікт пришвидшується чи сповільнюється завдяки низці структурних умов, або змінних; 3) “вирішення” конфлікту в якийсь момент створює такий стан структури, який за певних умов спричинює подальші конфлікти [8].

Наступним прихильником конфліктної парадигми є Л. Козер, представник теорії конфліктного функціоналізму. Дотримуючись позицій конфліктної природи суспільства, він, на відміну від Р. Дарендорфа, підкреслював позитивну функцію конфлікту, необхідного для збереження соціальних систем [9].

Сучасний американський соціолог та економіст Кеннет Боулдінг, автор “загальної теорії конфлікту”, прагнув сформулювати цілісну наукову теорію конфлікту, описуючи в її межах усі прояви живої та неживої природи, індивідуального та суспільного життя. Термін “конфлікт” у цьому аспекті широко використовують під час аналізу фізіологічних, біологічних чи соціальних явищ. К. Боулдінг, вказуючи “на безкінечну війну моря проти суші й одних форм змінної породи проти інших форм”, вважав, що навіть нежива природа переповнена гострими конфліктами. У роботі “Конфлікт та захист. Загальна теорія” Боулдінг зазначав, що всі конфлікти мають спільні зразки розвитку і що вивчення саме цих спільних елементів може представити феномен конфлікту в будь-якому його специфічному вияві [10, 53].

Отже, за останнє століття погляд на конфлікт як на негативне явище, яке потребує викорінення, знищення і т. д., еволюціонував до характерного для сучасної науки прийняття конфлікту як невід'ємного елемента соціального життя, що має також певні позитивні функції. Зацікавлення конфліктами зміщується в бік проблеми їхнього регулювання та практичних аспектів. Парадигма “безконфліктності” змінюється конфліктологічною парадигмою, що скеровує на розуміння неминучості протиріч у соціальних стосунках та їхньої позитивно-функціональної ролі в удосконаленні й гармонізації цих взаємодій. На першому плані щодо вивчення конфліктів перебуває психологія, яка частково намагається вирішити проблему стосунків між індивідом і суспільством, проблему місця людини у світі, пошуків згоди та гармонії. Значення явища конфлікту в загальній

психологічній традиції виявляється в тому, що кожна значуща психологічна система конструє своє бачення цього феномену в межах власної теорії.

Уявлення про конфлікт як психологічний феномен найяскравіше виражено в *психодинамічних підходах*, які трактують конфлікт як результат внутрішніх структур і тенденцій психіки внаслідок законів її власного існування. Особистість розглядають як “динамічну конфігурацію процесів, що перебувають у нескінченному конфлікті” [11, 106]. Головну традицію інтерпретації конфлікту в цьому напрямі заклав З. Фрейд. Конфлікти, згідно з таким підходом, – це частина внутрішнього життя індивіда; їхнє виникнення природно впливає на розвиток особистості. Тому цілком зрозуміло, що з усіх різновидів конфлікту первинним для психоаналізу є внутрішній, або, іншими словами, “психічний конфлікт”, який є постійним елементом духовного життя людини, якому властиве безперервне зіткнення потреб, бажань, психічних систем і сфер особистості. Керуючись принципом задоволення, людина внаслідок зовнішніх обмежень – моральних та соціальних норм – змушена часто відмовлятися від задоволення своїх бажань. Це зумовлює виникнення психічного конфлікту, який необхідно вирішити, інакше відбувається руйнування особистості.

Роль конфліктної феноменології в психічному житті людини визначається тим, що, згідно з Фрейдом, конфлікт між Еросом, принципом задоволення, і нав'язаним цивілізацією принципом реальності – непримиренний. Для того, щоб вижити, Ерос має бути керованим, цивілізованим та витісненим, але “витіснений потяг ніколи не перестане прагнути повного задоволення, яке полягає в повторенні вперше пережитого задоволення; усі заміщення, реактивні утворення й сублімація є недостатніми, щоб зупинити його стримане напруження...” [11, 234]. У міру того, як зростає необхідність соціалізації індивіда й цивілізоване життя вимагає дедалі більшої дисципліни, ситуація погіршується.

Послідовники Фрейда, на противагу класичному психоаналізу, наголошують на можливості існування гармонії в системі “людина – суспільство”. Зокрема, А. Адлер пояснює “проблемність” у взаємодії особистості та суспільства “невротичним стилем життя”, який є наслідком важкого дитинства і для якого характерні егоцентризм, відсутність співпраці, нереалістичність. Такий стиль життя супроводжується постійним відчуттям загрози власній самооцінці, невпевненості в собі, що спричинює проблеми в стосунках з оточенням [12].

Проблему внутрішніх конфліктів вивчала також К. Хорні, яка розмежувала поняття нормального та невротичного конфлікту. Нормальний конфлікт зумовлює вибір між різними можливостями, позиціями, переконаннями і т. д., здійснюючи який, людина тим самим вирішує конфлікт. Невротичний конфлікт завжди несвідомий: внутрішні протиріччя поглинають людину, не залишають їй вибору, роблять її безпомічною та призводять до неврозу [13].

Принципово інша позиція, на відміну від песимістичного уявлення про конфліктну сутність людського існування, є в концепції Е. Еріксона. Автор висуває ідею, що “кожна особистісна та соціальна криза є своєрідним викликом, що приводить індивіда до особистісного росту та подолання життєвих перешкод”, а знання того, як людина долає життєві труднощі, формує “єдиний ключ до розуміння її життя” [14, 154]. За теорією Еріксона, конфлікти відіграють важливу роль, але вони означають не загрозу катастрофи, а поворотний пункт, певне онтогенетичне джерело – як сили, так і недостатньої адаптації. Криза, згідно з Еріксоном, містить і позитивний, і негативний компоненти, і питання не в уникненні конфліктів, а в адекватному, конструктивному вирішенні криз. Отже, тема конфлікту набуває нового трактування. Конфліктні ситуації розглядають як такі, що містять позитивний заряд і є важливими для розвитку.

Опозиційними до розуміння конфліктів як внутрішньопсихічного феномену стали *ситуаційні підходи*, які перенесли акцент у вивченні конфліктів на зовнішні детермінанти їхнього виникнення. Цей напрям представляє насамперед

бігевіористська традиція. Центральним предметом уваги стала поведінка людини, яку можна об'єктивно описати. Основний методичний принцип вивчення поведінки передбачав пошук зв'язків між діями ("стимулами") та відповідною поведінковою реакцією людини. Головна схема бігевіоризму "стимул → реакція", яку іноді трансформують у варіант "фрустрація → агресія", щодо конфліктів звучить як "ситуація → конфліктна поведінка". Отже, якщо йдеться про конфліктну поведінку, то джерела її виникнення можна знайти передусім з допомогою аналізу ситуації. Тобто конфлікт розглядають як ситуативне явище.

Порівняно з психоаналітичною традицією, бігевіоризм запропонував принципово новий погляд на конфлікти. Соціально-психологічні конфлікти в межах концепції фрустраційної детермінації агресії (Дж. Доллард, Н. Міллер, Л. Берковіц) розглядають насамперед як особливу форму агресивної відповіді на ситуацію фрустрації [15]. Відповідно до теорії соціального навчання (А. Бандура, А. Реан), стійка тенденція особистості до конфліктного реагування є наслідком закріплення відповідних моделей у її поведінковому репертуарі.

Найбільший внесок у вивчення ситуаційної детермінації конфлікту зробили М. Дойч та М. Шериф, в експериментальних роботах яких конфлікт описано як наслідок об'єктивного зіткнення інтересів сторін. Результати досліджень стали основою концепції "кооперації – конкуренції" та "закону соціальних стосунків", які підкреслюють важливість саме людських стосунків, що визначають ту чи іншу поведінку людини в ситуації конфлікту [16].

Таку однозначну прямолінійну залежність конфліктної поведінки суто від зовнішніх факторів розкритикували представники *когнітивної орієнтації*. Суть основної критики традиційного вивчення кооперації та конкуренції така: "Не самі собою кооперація та конкуренція зумовлюють певні поведінкові реакції, а опосередковано відображаючись у психічній діяльності членів груп у вигляді соціальної категоризації та породжуючи певні соціальні установки" [17, 30 – 31]. Тим самим, на думку В. С. Агеєва, "когнітивісти, напевно, уперше звернули увагу на те, що безпосередню взаємодію суб'єктів у соціальній ситуації можна зрозуміти та проінтерпретувати з погляду їхнього суб'єктивного відображення, тобто з погляду їх сприйняття, усвідомлення, рефлексії, оцінки і т. д. "суб'єктом, що взаємодіє" [17, 34].

Засновником когнітивізму вважають К. Левіна, який спробував подолати опозицію "внутрішнє – зовнішнє", надавши "зовнішнім" (об'єктивним у трактуванні бігевіоризму) факторам "внутрішнього", суб'єктивного характеру. Адже, за К. Левіним, опис конфліктної ситуації має бути радше "суб'єктивним", ніж "об'єктивним", тобто ситуацію потрібно описувати з позицій індивіда, поведінку якого досліджують, а не з позиції спостерігача. К. Левін був першим психологом, який досліджував конфлікт як такий. У його теорії поля конфлікт "психологічно характеризується як ситуація, у якій на індивіда впливають протилежно спрямовані сили приблизно рівної величини, які діють одночасно" [18, 11].

Подальший розвиток когнітивного підходу у вивченні конфліктів здійснено в роботах Ф. Хайдера, Т. Ньюкома, У. Клара, Г. Теджфела, Дж. Тернера, які підкреслювали не лише суб'єктивне переживання людини як базового фактора пояснення феноменології конфліктів, а й опис їхнього повного виміру – когнітивного простору як певної системи уявлень індивідів, їхніх знань про самих себе та один одного.

Спробу вирішити важливу психологічну проблему співвідношення зовнішнього та внутрішнього, діяльності та свідомості зроблено також у радянській психології (Л. С. Виготський, С. Л. Рубінштейн, А. Н. Леонтьєв). Радянські психологи теж розглядали суб'єктивне оцінювання людиною певної ситуації, її суб'єктивне переживання як необхідний компонент наявності конфлікту. Чимало уваги проблемі суб'єктивного переживання в системі відношень особистості приділив В. Н. М'ясищев. В. С. Мерлін, один з основних

радянських дослідників конфлікту, як обов'язкову умову його виникнення розглядає суб'єктивну невіршуваність ситуації, яка не може бути нічим іншим, ніж інтерпретацією та оцінюванням її з боку людини [19].

Тому сьогодні правомірно говорити про утвердження підходу, який враховує суб'єктивне ставлення людини до тих чи інших подій. Стосовно конфліктів це означає, що сприйняття та інтерпретацію людиною зовнішньої ситуації, власних переживань трактують як обов'язкову умову наявності конфлікту, а сама зовнішня ситуація не може автоматично зумовлювати розвиток конфлікту. Таке розуміння конфлікту досліджують українські психологи, зокрема чимало уваги суб'єктивним переживанням у конфліктній ситуації приділяють Н. В. Грішина, О. А. Донченко, А. Т. Ішмуратов, М. І. Пірен, Т. М. Титаренко, Н. В. Чепелева. Ймовірно, що це насамперед результат поступового переважання психологічної практики, для якої суб'єктивні переживання є об'єктивним предметом роботи. Перевага практичних напрямів у роботі з конфліктами над їхнім теоретичним дослідженням є однією з найяскравіших особливостей сучасної психології конфлікту. У цьому виявляється, можливо, загальна криза психологічної теорії та спроба наблизити "академічну" психологію до вирішення реальних людських проблем [20, 65]. Сучасні конфліктологічні розробки в українській психології спрямовані саме на осмислення практичних проблем у виникненні та розв'язанні конфліктів. Зокрема, практичне дослідження сутності та природи внутрішньоособистісних конфліктів зроблено в роботах Л. Ф. Бурлачука, О. А. Донченко, Н. Ю. Максимової, Л. Е. Орбан-Лембрик, М. І. Пірен, Т. М. Титаренко. Зв'язок внутрішньоособистісних конфліктів з проблемами професіоналізації особистості викладено в дослідженнях І. В. Ващенко, Л. М. Карамушки, Н. Л. Коломінського, Г. В. Ложкіна, Н. І. Повякель. Значну увагу українська психологія приділяє проблемам психологічного консультування та психотерапії внутрішньоособистісних конфліктів (О. Ф. Бондаренко, В. Г. Панок, Н. В. Чепелева).

Крім загального переважання практичної орієнтації сучасної психологічної науки в галузі конфліктів та збереження цієї тенденції, можна також упевнено сказати про становлення нового ставлення до конфлікту, "не тільки як до природного та закономірного явища, а як до такого, що виконує важливі функції в психічній діяльності людини" [20, 66]. Теоретичне визнання того факту, що конфлікт є необхідною і закономірною ознакою суспільного життя, вимагає чіткого визначення термінологічного апарату в галузі конфліктології, вивчення причин виникнення конфлікту та, найголовніше, за Дж. Бертоном, перейти до створення теорії і "техніки" розв'язання конфліктів усіх типів.

Література:

1. Конфликтология: Учебник для вузов / В. П. Ратников, В. Ф. Голубь, Г. С. Лукашова и др. / Под. ред. проф. В. П. Ратникова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 512 с.
2. Конфликтология: Учебник. Изд. 2-е, испр. / Под ред. А. С. Кармина. – СПб.: «Лань», 2000. – 448 с.
3. Тэрнер Дж. Структура социологической теории: Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1985. – 386с.
4. Дюркгейм Е. О разделении общественного труда. Метод социологии. – М.: Наука, 1991. – 572 с.
5. Rubin J. Z., Pruitt D. G., Kim S. H. Social conflict: Escalation, stalemate and settlement (2 ed.). – New York: McGraw-Hill, 1994. – 573 p.
6. Тэрнер Дж. Социальная идентичность, самокаттегоризация и группа // Иностранная психология. – 1994. – Т. 2, №2. – С. 8 – 17.
7. Зиммель Г. Конфликт современной культуры. – СПб.: Питер, 1991. – 423 с.

8. Степаненкова В. М. Понятие социального конфликта в теории Р. Дарендорфа // Социологические исследования, 1994. – №5. – С. 141 – 143.
9. Козер Л. Функции социального конфликта: Пер. с англ. – М.: Идея-Пресс, 2000. – 208 с.
10. Boulding K. E. Conflict and defence: A general theory. – New York: McGraw-Hill. – 1982. – 213 p.
11. Хьелл Л. Зиглер Д. Теории личности. – СПб.: Питер, 2000. – 608 с.
12. Адлер А. Наука жить: Пер. с англ. – К.: Наукова думка, 1997. – 288 с.
13. Хорни К. Ваши внутренние конфликты: Пер. с англ. – СПб.: Лань, 1997. – 212 с.
14. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис. – М., 1996. – 365 с.
15. Berkowitz L. The frustration-aggression hypothesis: An examination and reformulation // Psychological Bulletin. – 1989. – Vol.109, №3. – P. 59 – 73.
16. Deutsch M. Constructive conflict resolution: Principles, training and research // Journal of Social Issues. – 1994. – Vol. 50, №1. – P. 13 – 32.
17. Агеев В. С. Межгрупповое взаимодействие: социально-психологические проблемы. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1990. – 240 с.
18. Зейгарник Б. В. Теория личности Курта Левина. – М.: Изд-во МГУ, 1981. – 117 с.
19. Мерлин В. С. Структура личности: характер, способности, самосознание: Учеб. пос. – Пермь: ПГПИ, 1990. – 102 с.
20. Гришина Н. В. Психология конфликта. – СПб.: Издательство “Питер”, 2000. – 464 с.

A PROBLEM OF CONFLICT NATURE OF HUMAN RELATIONS FROM THE STANDPOINT OF PHILOSOPHICAL, SOCIOLOGICAL AND PSYCHOLOGICAL INTERPRETATIONS

Nataliya Pylat

L'viv Ivan Franko National University,
Universytets'ka Str., 1, 79000 L'viv, Ukraine, kafilos@franko.lviv.ua

The article presents the analysis of a conflict as a social and psychological phenomenon from the standpoint of philosophical, sociological and psychological interpretations. The analysis of conflictology theories shows the change of notions about conflict from negative evaluation of a conflict as a “disease” in human relations to acknowledgement of conflict in quality of necessary and natural moment in social development. The socio-psychological model of the conflict underlines a positive role of the conflict in harmonization of social relations and principal opportunity of the conflict resolution.

Key-words: conflict, social relations, conflict resolution.